

РОЗДІЛ IV. ЯКІСНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ – БЕЗПЕКА ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ ДЛЯ ДІТЕЙ

ІННОВАЦІЙНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ІНТЕГРАЛЬНИЙ ЗАСІБ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕДАГОГА НУШ

Оксана ПОБЕРЕЖЕЦЬ,

методист обласного навчально-методичного центру освітнього менеджменту та координації методичних формувань комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

В умовах реалізації Концепції «Нова українська школа» важливого значення набула інноваційна діяльність закладів освіти, яка характеризується системним експериментуванням, апробацією та застосуванням інновацій в освітньому процесі.

Інноваційна освіта – це освіта, яка орієнтована не стільки на передачу знань, які постійно старіють, скільки на оволодіння базовими компетенціями, що дозволять за необхідності одержувати знання самостійно. Інноваційним можна вважати такий заклад освіти, де постійно проводяться наукові дослідження, а в навчальних планах цих закладів можуть бути наявні такі форми навчання, як проектні розробки, тренінги, при цьому ресурсне забезпечення освітнього процесу повинно відповідати рівню передової науки.

Сучасне освітнє середовище створює неповторне індивідуалізоване та персоналізоване враження, де у кожного є можливість відшукати себе.

У «Національній стратегії розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі» (схвалена Указом Президента України від 25.05.2020 № 195/2020) зазначено: «Учні та педагогічні працівники потребують такого стану освітнього середовища, в якому вони відчуватимуть фізичну, психологічну, інформаційну та соціальну безпеку, комфорт і благополуччя».

Середовище школи – це місце, де зустрічаються та взаємодіють не лише учні, вчителі, навколишні мешканці та гості школи, де відбуваються не лише уроки, цікаві зустрічі, свята та концерти, але й лекції та семінари, діють відкриті лабораторії та майстерні у різних галузях науки, мистецтва та технологій.

Шкільне освітнє середовище здатне не тільки забезпечувати комфорт для учасників освітнього процесу. За допомогою організації простору ми впливаємо на мотивацію учнів до навчання, формуємо сприятливу атмосферу, задовольняємо потребу в дослідженні та інші освітні потреби учнів.

О. Шапран стверджує, що інноваційне освітнє середовище – це педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу.

На думку Н. Разіної, інноваційне освітнє середовище – це комплекс взаємопов'язаних умов, які забезпечують освіту людини, формування

особистості педагога з інноваційно-творчим мисленням, його професійну компетентність.

Але найповнішим і сучасним, що концентрує в собі сутнісні ознаки феномена інноваційного освітнього середовища, вважаємо, є підхід Л. Ващенко, яка наголошує, що головна місія такого середовища полягає в генеруванні інноваційних потоків та нарощуванні інноваційного потенціалу кожного навчального закладу й системи загалом, збереження і локальних, і адміністративних новацій. Слід зазначити, що важливою вимогою до формування інноваційного освітнього середовища закладу освіти в контексті розвитку професійної компетентності педагогів є врахування критеріїв інноваційного середовища післядипломної педагогічної освіти, які пропонує науковець, зокрема:

– **концептуально-стратегічна спрямованість**, основні показники якої – наявність програм інноваційного розвитку, наукове обґрунтування перспектив, новацій; установлені форми роботи з педагогічним колективом; наявність стабільного партнерства з органами державної влади та управління освітою для трансферу інноваційних продуктів у практику;

– **широта охопленості**, що віддзеркалює структурно-змістову характеристику, вказує на включеність відповідних суб'єктів, об'єктів, процесів, явищ до реалізації нововведень; інтенсивність використання вітчизняного й міжнародного ринку освітніх новацій;

– **інтенсивність** (залученість до змін), яка полягає в здатності й готовності учасників змін відтворювати наукові, методичні, організаційні, адміністративні вимоги як необхідні для успішної реалізації завдань інноваційної програми;

– **формалізованість**, що відображає здатність учасників змін до розроблення й опису програми/ проекту, планування реалістичних заходів щодо їх виконання, виявлення технологій ефективного адміністрування, до чітко визначеного розподілу ресурсів і методики оцінювання наслідків роботи; важливе значення має наявність творчих команд, готовність виконавців ініціювати нові ідеї, здатність презентувати інноваційний досвід із використанням сучасних науково-педагогічних можливостей; упорядкованість, що розкриває рівень керованості змінами в закладі, узгодженості інноваційних процесів із загальною програмою розвитку, матеріального й морального стимулювання;

– **когерентність** (узгодженість), основними показниками якого є регіональна, соціальна інтеграція зі змінами в закладі освіти, узгодженість інноваційного процесу з державною освітньою політикою, наступність з іншими освітніми закладами;

– **інформаційно-комунікаційний складник**, характеристики якої – повнота забезпеченості науково-методичною літературою, періодичними й фаховими виданнями, вільний та стабільний доступ до глобальних освітніх мереж, наявність електронної системи управління, упровадження розвинених моделей дистанційного навчання, використання в навчальному й управлінських процесах

інформаційно-комунікаційних технологій, підготовка електронних навчальних посібників;

– **професійність**, основні показники якого – уміння продукувати, реалізовувати нові підходи до освітньої діяльності в змісті, формах, методах. чіткості й послідовності в організації процесу розгортання нововведень, самооцінювання та самоконтроль власного й колективного інноваційного пошуку.

Система інноваційного освітнього середовища складається з таких *структурних компонентів*:

- 1) імідж колективу в соціумі;
- 2) інноваційний стиль управління;
- 3) високий рівень організаційної культури;
- 4) умотивованість педагогічного колективу до інноваційної діяльності.

Нова українська школа як складна система, яка розвивається, об'єктивно потребує побудови *нової організаційної культури*, оскільки не може залишатися в рамках застарілих норм, цінностей, регламентів і способів діяльності. Щоб стати дійсно територією шкільного прогресу, необхідне нове культурне облаштування її життєдіяльності. Нова концепція освіти бачить свої основні цілі в розвитку особистості кожної дитини, в перетворенні останньої в «суб'єкт власного життя у світі». Це означає, що перед школою стоїть завдання забезпечити входження індивіда в культурний простір через канал освіти.

Сучасний менеджмент розглядає організаційну культуру як потужний стратегічний інструмент, який дозволяє орієнтувати всі підрозділи та працівників на загальні цілі. Існує кілька визначень організаційної (корпоративної) культури:

- 1) погляди і норми членів освітнього закладу;
- 2) атмосфера або соціальний клімат в організації;
- 3) домінуюча в організації система цінностей і стилів поведінки.

В умовах європейської інтеграції та глобалізації соціально-економічного, освітнього простору, вітчизняні науковці та практики приділяють значну увагу ролі корпоративної культури в управлінні закладами освіти та вважають, що ефективність управління освітньою установою неможлива без розвитку культури організації.

Висока репутація та конкурентоздатність закладу на ринку освітніх послуг безпосередньо залежить від рівня сформованості його корпоративної культури.

Корпоративна культура ЗЗСО є системою колективних цінностей, норм, звичаїв, свят і традицій, спільної життєдіяльності учнів і педагогічних працівників, прийнятих у цій освітній організації, що відображають її індивідуальність та відрізняють від будь-якої іншої освітньої установи; а також системою особистих і колективних духовних та матеріальних цінностей, що приймаються та поділяються всіма учасниками педагогічної взаємодії.

Сучасна освіта поступово набирає обертів та стає могутнім засобом для здійснення професійного саморозвитку педагогів, яке проводиться в різних формах і методах самонавчання за допомогою відкритих освітніх ресурсів та на

основі власної програми саморозвитку. Основна мета професійної діяльності: організація навчання, виховання та розвитку учнів шляхом формування компетентностей, необхідних для успішної самореалізації та продовження навчання, світогляду, а також розвитку інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей учнів.

З огляду на пріоритетність аспекту інноваційної готовності педагога в системі формування професійної компетентності освітян особливої актуальності набуває пошук ефективних шляхів професійного розвитку педагогів в умовах інноваційного освітнього поля післядипломної освіти як продуктивного середовища андрагогічного впливу, що забезпечує оптимальні умови стимулювання, навчання, виховання та самовдосконалення дорослої людини у процесі її професійної підготовки.

У формулі Нової української школи провідне місце належить учителям нової формації, які перебувають в авангарді суспільних і освітніх перетворень, – успішним, умотивованим, компетентним, які є агентами сучасних змін. Такі вчителі виконують в освітньому процесі ролі наставників, консультантів, менеджерів, мають академічну свободу, володіють навичками випереджувального проєктного управління, самостійно й творчо здобувають інформацію, організовують дитиноцентрований процес.

Вимоги, висунуті до вчителів відповідно до стандарту професійно-педагогічної освіти (наказ від 23.12.2020 р. №2736 «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти» «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)»), містять інноваційні компоненти на основі компетентісно-орієнтованого підходу. Сучасний учитель повинен уміти сам і навчити учнів постійно та систематично творчо опановувати знання, застосовувати їх у конкретних навчальних і життєвих ситуаціях, критично осмислювати здобуту інформацію, володіти вміннями й навичками саморозвитку, самоаналізу, самоконтролю та самооцінки. Учитель має оволодіти всіма складовими професійної компетентності:

- мовно-комунікативна;
- предметно-методична;
- інформаційно-цифрова;
- психологічна;
- емоційно-етична;
- педагогічне партнерство;
- інклюзивна;
- здоров'язбережувальна;
- проєктувальна;
- прогностична;
- організаційна;
- оцінювально-аналітична;
- інноваційна;
- рефлексивна;

- здатність до навчання впродовж життя.

Необхідність володіння інформаційно-цифровою компетентністю вчителем є сьогодні особистою, професійною потребою та викликом в умовах швидкого розвитку технологій. Важливим для сучасних освітніх реформ постає забезпечення цієї потреби через систему підвищення кваліфікації з урахуванням необхідності навчання впродовж життя. Розвиток освітньої галузі в Україні шляхом використання цифрових технологій є ключовим засобом забезпечення широких можливостей вільного розвитку особистості, про що йдеться в законі України «Про освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року тощо.

Стаття 6 Закону України «Про освіту» визначає засади та принципи освітньої діяльності, де чільне місце відведено академічній автономії закладів освіти, академічній свободі, свободі у виборі видів, форм і темпу здобуття освіти, освітньої програми та академічній доброчесності.

Згідно зі статтею 54 Закону України «Про освіту», педагоги мають право на:

- академічну свободу, включно зі свободою викладання, свободою від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільним вибором форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі;
- педагогічну ініціативу;
- розроблення та впровадження авторських навчальних програм, проєктів, освітніх методик і технологій, методів і засобів (насамперед методик компетентнісного навчання);
- підвищення кваліфікації, перепідготовку;
- вільний вибір освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників.

Складовими компетентності уміння вчитися є мотивація (треба побачити сенс у тому, що ви будете робити, зрозуміти, що вам це потрібно, і захотіти це зробити, тобто зацікавитись, налаштуватися на успіх, докласти зусилля); планування (визначення мети, постановка навчального завдання, планування часу), організація (облаштування робочого місця, пошук та відбір потрібних знань, використання прийомів ефективного навчання - докласти зусилля, щоб знайти спосіб вирішення завдання, шукати необхідну інформацію, пробувати різні варіанти рішення, бути наполегливим), самоконтроль (вміння та навички самоконтролю, вміння рефлексувати, перевіряти свої попередні дії, спрямовані на виконання завдання, усвідомлення своєї діяльності, самовдосконалення).

Мотиваційний компонент інноваційної діяльності необхідно розглядати в двох напрямках. По-перше, з точки зору місця професійної мотивації в загальній структурі мотивів, по-друге, оцінивши ставлення вчителя до змін, тобто потреби в педагогічних нововведеннях, їх сприйнятливості, що визначає змістовну сторону творчої спрямованості професійної діяльності. Мотиваційна сфера педагога, цінності і смисли професійної діяльності є тим потужним фактором,

який визначає професійний розвиток, що задає зміст, спрямованість, інтенсивність і тенденції використання особистісного ресурсу.

В сучасних умовах модернізаційних змін в освітньому просторі всіх рівнів важливого значення набуває тенденція створення конкурентного навколишнього середовища. В цьому випадку під ним мають на увазі взаємовідносини між людьми, які характеризуються станом явної або прихованої боротьби за владу, любов, престиж, визнання, матеріальне процвітання, реалізацію внутрішнього потенціалу людини.

Конкурентоспроможність як новий якісний стан професіонала можна віднести до числа стратегічних цінностей, що сприяють упорядкуванню всієї системи життєдіяльності. Найкращим результатом діяльності фахівця в умовах конкуренції є його *конкурентоздатність*. «Електронне портфоліо допоможе бути конкурентоздатним фахівцем. Електронне портфоліо – це особистий бренд сучасного педагога».

Головною перевагою у конкурентному змаганні для сучасного вчителя є його особистий бренд.

Особистий бренд – це образ людини, який сприймається іншими людьми; це сукупність професійного досвіду людини, найкращих рис особистої постаті спеціаліста, її ексклюзивність у своїй діяльності.

Особистий брендінг – це процес створення особистого бренду і управління ним. Для вчителя він відіграє важливу роль у сучасному конкурентному змаганні, допомагає йому збудувати власний шлях самоосвітньої діяльності, самовизначитися, самоствердитися, самореалізуватися у своїй сфері діяльності і відчутти себе не просто вчителем, а Майстром педагогічної справи.

Пропоную ознайомитися із кількома кейсами заходів обласного навчально-методичного центру освітнього менеджменту та координації методичних формувань КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського»:

- Всеукраїнський онлайн-інтенсив для науково-педагогічних працівників, керівників закладів, педагогічних працівників закладів освіти з теми «Універсальний дизайн безпечного освітнього середовища: стратегія розвитку» (<https://cutt.ly/FTGCOgb>).

- Практикум (школа менторингу) «Освітні проєкти як інструмент змін у Новій українській школі»

- Семінар «Інституційний аудит та розбудова внутрішньої системи забезпечення якості освіти»: <https://cutt.ly/COUCUhi>.

- Практикум (коворкінг) «Інноваційні практики в управлінні закладом освіти» <http://coworkinginnovations.tilda.ws/>.

- Семінар з теми «Синергія між суб'єктами розбудови освітнього простору Кіровоградської області» <https://cutt.ly/oOCTzJN>.

- Практикум (школа менторингу) з теми «Професійний стандарт педагога: нові професійні ролі і завдання сучасного вчителя в контексті концепції Нової української школи» <https://cutt.ly/4SAHhIW>

Варто зазначити, що немає чітко визначених структурних компонентів інноваційного освітнього середовища. Складниками інноваційного освітнього

середовища є гуманістичні підходи до створення інноваційного освітнього середовища; зміст інноваційного освітнього середовища; наявність матеріально-технічного забезпечення та ефективне використання науково-методичних та матеріально-технічних можливостей закладу освіти; формування інноваційних процесів у закладі освіти; суб'єкт-суб'єктні відносини усіх учасників освітнього процесу; самовдосконалення особистості та робота у творчому науково-пошуковому режимі; застосування інноваційних педагогічних технологій та ідей.

Отже, на думку вченого А. Каташова, «інноваційне освітнє середовище» – це сукупність духовно-матеріальних умов функціонування закладу освіти, що забезпечують саморозвиток вільної і активної особистості, реалізацію її творчого потенціалу і може розглядатися як модель соціокультурного простору, у якому відбувається становлення особистості.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/ZeJM6z1>.
2. Закон України «Про загальну середню освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/LeJ1uoS>.
3. Закон України «Про затвердження професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти з дипломом молодшого спеціаліста» від 23.12.2020 № 2736. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/mbBa7DF>.
4. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkolacompressed.pdf>
5. Реалізація Концепції «Нова українська школа» в умовах інноваційного освітнього середовища: матеріали фестивалю інновацій (22 травня 2019 р., м. Луцьк) / уклад.: Н. А. Поліщук. Луцьк: Волинський ІІПО, 2019. 160 с.
6. Інноваційне освітнє середовище як чинник професійного становлення майбутніх магістрів початкової освіти» Цюняк О.П., канд. пед. наук, доцент кафедри педагогіки початкової освіти Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника «Теорія і методика професійної освіти», Випуск 14. Т. 1. 2019.
7. Сучасні тенденції розвитку інформаційно-комунікаційних технологій в освіті: зб. Матеріалів ІІ Міжнародної науково-практичної конференції в рамках Міжнародного освітнього форуму «Цифрова трансформація освіти» / упоряд. Н. А. Басараба ; за ред. А. Л. Черній, І. В. Вєтрова, В. С. Безрученка. – Рівне : РОІІПО, 2020. – 78 с.
8. Інноваційна культура вчителя нової української школи Т. Г. Цуркан кандидат педагогічних наук, асистент кафедри педагогіки і методики початкової освіти Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2020/68/part_1/28.pdf
9. Цифрова компетентність сучасного вчителя нової української школи : зб. тез доп. всеукр. наук.-практ. семінару, м. Київ, 28 лютого 2018 р. / за заг. ред. О.Е. Коневщинської, О.В. Овчарук. Київ: Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України, 2018-61 с.